

چهارشنبه، ۰۱ دسمبر ۲۰۲۱

دوکتور نور احمد خالدی

افغانستان چهار راه مدنیتها: مردم افغانستان

کلب هوس

قسمت دوم

نفوس افغانستان:

اولین و آخرین سرشماری نفوس در سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹م) به کمک ملل متحد در افغانستان انجام شد. قبل از آن در سالهای ۱۹۷۲-۷۳م پروژه "سروی دموگرافی و رهنمای خانواده در افغانستان" توسط وزارت پلان تکمیل گردید که نفوس مسکون کشور را ۱۱,۵۲ میلیون نفر تخمین نموده بود.^۱ نفوس افغانستان برای تخمینهای پلان هفت ساله در سال ۱۹۷۵ به تعداد ۱۶/۶ میلیون نفر (۱۴/۲ میلیون مسکون و ۲/۴ میلیون کوچی) تخمین شده بود.^۲

سرشماری سال ۱۹۷۹م (۱۳۵۸ شمسی) نفوس مسکون کشور را در سال مذکور به تعداد ۱۳,۰۵ میلیون نفر حساب و نفوس کوچی را در حدود ۱,۵ میلیون نفر تخمین نمود. سرشماری سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹م) یک عملیات وسیع بوده که تهیه مقدمات آن سه سال را در زمان جمهوری داوود خان دربر گرفت. دوره های مقدماتی شامل نقشه‌کشی تمام دهات و شهرهای کشور، نمبرگذاری تمام دروازه‌ها و فهرست کردن تمام خانوارها در عقب این دروازه‌ها و فهرست برداری و نمره زدن خیمه های کوچی ها و تثبیت مسیر حرکت آن ها میباشد.

^۱ University of Buffalo. Afghanistan National Demographic and Family Guidance Survey ۱۹۷۲-۱۹۷۳. Funded by United States Agency for International Development (USAID).

^۲ Spiter, James and Nancy Frank, ۱۹۷۷, *Afghanistan a Demographic Uncertainty, Research Not 6, Bureau of Census, Washington DC.*

^۳ Academia, Demographic Profile of Afghanistan, ۱۹۷۹, Dr Noor A Khalidi, https://www.academia.edu/11860590/Demographic_Profile_of_Afghanistan_1979.

بعد از کودتای هفتم ثور اجرای سرشماری برای یکسال به تعویق افتاد. اصل سرشماری بیست روز را در سال ۱۳۵۸ در بر گرفت و بیش از دو میلیون پرسشنامه خانوارها را بیش از ده هزار سرشماران با انجام مصاحبه با بزرگان هر خانوار در تمام مناطق امن کشور تکمیل کردند. در مناطق صعب‌العبور کوهستانی و محلات بسیار نا امن، معمولاً دور افتاده، سرشماری انجام نشد. بر همین اساس چون کوچی‌ها معمولاً در همچو مناطق زنده‌گی می‌کنند، احتوای کامل نشدند. اما برای تخمین نفوس این مناطق از فهرست‌های خانوارها که در مراحل مقدماتی سرشماری تکمیل شده بودند و میزان رشد نفوس استفاده شد.

متعاقباً معلومات شامل پرسشنامه‌ها ادخال کمپیوتری شده و بعد از پروسس تمام پرسشنامه‌ها، نتایج مقدماتی آن در سال ۱۹۸۰م و نتایج نهایی در سال ۱۹۸۳ از طرف اداره مرکزی احصاییه، وقتی که من مدیر عمومی سرشماری نفوس و سروی‌های دموگرافیکی بودم، تکمیل شدند.

از سال ۱۳۵۸ به اینطرف سرشماری تازه در کشور انجام نیافته است. با وجودی‌که بعد از کنفرانس بن و ایجاد دولت جمهوری اسلامی در سال ۲۰۰۱م تطبیق پروژه سرشماری در دستور کار دولت جدید قرار گرفته و برای تطبیق آن اقدامات جدی و گسترده به کمک صندوق نفوس ملل متحد از طرف اداره مرکزی احصاییه انجام پذیرفت، اما بنابر وخامت اوضاع امنیتی تا امروز دولت‌ها قادر به انجام این پروژه نشده‌اند.

اداره مرکزی احصاییه در افغانستان مسوول جمع‌آوری و نشر احصاییه‌های نفوس در افغانستان می‌باشد. بر همین اساس این اداره همه ساله احصاییه‌های نفوس مسکون کشور را به تفکیک ولایات، ولسوالی‌ها، نواحی، شهری و دهاتی و جنس (نکور و اناث) نشر می‌کند. تمام تخمین‌های سالانه نفوس افغانستان در طی ۳۶ سال گذشته، که مورد استفاده دولت و مؤسسات می‌باشند همه عمدتاً بر پایه نتایج اولین سرشماری نفوس کشور در سال ۱۳۵۸ و بعضی سروی‌ها، فهرست برداریها، تخمین‌های محلی بعدی که منجر به تخمین جدید نفوس در سال ۲۰۰۳ گردید، استوار اند.

اعلامیه هشتم جون ۲۰۲۱م اداره ملی احصاییه و معلومات در رابطه به برآورد نفوس سال ۱۴۰۰ (۲۰۲۱م).

"اداره ملی احصاییه و معلومات برآورد نفوس سال ۱۴۰۰ کشور را انجام داده و آن را به روز سه‌شنبه، ۱۸ جوزای سال ۱۴۰۰ به دست نشر سپرد. بر اساس این برآورد، مجموع نفوس کشور در سال ۱۴۰۰ حدود ۳۳,۶ میلیون تن برآورد شده است که از جمله حدود ۱۷,۱ میلیون تن (۵۱,۰ فیصد) آنرا مردان و حدود ۱۶,۵ میلیون تن (۴۹,۰ فیصد) آن را زنان تشکیل می‌دهد. در سال

۱۴۰۰ از جمله ۳۳,۶ میلیون تن نفوس کشور ۲۳,۸ میلیون تن (۷۰,۸ فیصد) نفوس دهاتی، ۸,۳ میلیون تن (۲۴,۷ فیصد) نفوس شهری و ۱,۵ میلیون تن (۴,۵ فیصد) نفوس کوچی می‌باشد. برآورد نفوس کشور ۱۴۰۰ به تفکیک واحدهای اداری، شهری، دهاتی و جنس با در نظر داشت موازین و تخنیک‌های علمی دموگرافیکی برآورد شده است که در برگیرنده ۳۴ ولایت (۳۶۴ ولسوالی اصلی، ۲۴ ولسوالی موقت و ۳۴ مرکز ولایت) می‌باشد. قابل ذکر است که در این برآورد ۶۶ شهر کشور نیز شامل ۴۲۲ واحد اداری بوده و نفوس سال ۱۳۸۳ به‌حیث سال اساس در نظر گرفته شده است". (منبع: وبسایت/صفحه فیسبوک اداره مرکزی احصاییه، احصاییه نفوس).

منظور از سرشماری‌ها دانستن تعداد نفوس کشور، مشخصات دموگرافیکی آن مانند نسبت ذکور و اناث، ترکیب سنی؛ مشخصات اجتماعی مانند میزان سواد آموزی، حالت مدنی نفوس؛ مشخصات اقتصادی مانند کار و اشتغال و سکتورهای تولیدی، عاید؛ و همچنان دانستن تقسیمات شهری، دهاتی، کوچی و جغرافیایی نفوس است. از اینگونه معلومات در پلان‌ها و پروگرام‌های انکشافی دولت و مؤسسات تجارتي استفاده به عمل می‌آید. دانستن تقسیمات قومی و زبانی نفوس نیز مهم است اما در شرایط و جو نامساعد و بی اعتمادی سیاسی موجوده اینگونه ارقام و احصاییه‌های حساس می‌تواند تنش‌های اجتماعی را مضاعف نماید.

عملیات سرشماری در موجودیت امنیت امکان پذیر است. یک عده آدمهای بی خبر و غیر مسلکی با ادعاهای منافقانه که رنگ قوم پرستی و تعصب در آن‌ها موج می‌زند، می‌خواهند اذهان عامه را مغشوش بسازند و رهبران پشتون تبار را متهم کنند که انجام سرشماری پلان شده ملل متحد را در سالهای ۲۰۰۸م و ۲۰۱۰م بنا بر اغراض سیاسی اجرا نکردند در حالیکه اوضاع امنیتی مساعد نبود. متأسفانه تعدادی می‌خواهند هر موضوعی را رنگ قومی بدهند و ذهنیتهای جوانان بیخبر را مخدوش نمایند. اداره مرکزی احصاییه مصارف یک سرشماری را در افغانستان اگر شرایط امنیتی اجازه دهد در حدود ۲۵۰ میلیون دالر امریکایی تخمین کرده است.

ترکیب قومی نفوس افغانستان:

موقعیت افغانستان به مثابه چهار راه مدنیت‌ها ناگزیر بالای ترکیب قومی نفوس کشور تأثیر نموده است. در افغانستان بیش از شانزده قوم از جمله پشتون، تاجیک، هزاره، ازبیک، پشه‌ای، عرب، قرغیز، ترکمن، بلوچ، قزلباش، بیات، هندو، سیک و غیره زنده‌گی می‌کنند. هرکدام این اقوام بدون

کدام فشار خارجی، هویت خاص قومی خود را تا امروز حفظ نموده اند و هویت قومی آنها در تذکره نفوس هر فرد مشخص بوده مورد احترام افراد سایر اقوام بوده است. در مجموع این اقوام برادر و باهم برابر ملت افغانستان یا ملت افغان را تشکیل میدهند که مشخصات فرهنگی آن مبانی هویت ملی کشور را تشکیل داده به مثابه یک کتله مردم از مردم کشورهای همسایه متمایز می‌سازد. اسم افغانستان، ملیت مردم افغانستان، زبان دری مروج در کشور، زبان‌های ملی کشور، ایجاد مملکت افغانستان و دولت افغانستان، گذشته تاریخی کشور ما، مبارزات قهرمانانه نیاکان ما برای کسب استقلال سیاسی و ایجاد اولین دولت مستقل بومی در این سرزمین، حفظ استقلال و دفاع از آن در مقابل متجاوزین و گسترش نفوذ و منافع کشور ما در منطقه همه برخی از اجزای هویت ملی ما را می‌سازند.

نفوس اقوام در کشور هرگز بصورت رسمی از طرف دولت‌های افغانستان جمع آوری و نشر نشده است. در سرشماری سال ۱۳۵۸ (اولین و آخرین سرشماری رسمی در افغانستان) با آنکه سوال قوم در آغاز شامل پرسشنامه شده بود اما با آغاز سرشماری دولت تصمیم گرفت برای جلوگیری از اختلال عملیات سرشماری و جلوگیری از خطر زیر سوال بردن صحت ارقام جمع آوری شده در آینده، سوال مربوط به اقوام افراد را حذف نماید. بنابر این تصمیم از قومیت مردم سوال نشد. اما در طول چند صد سال گذشته تخمین‌هایی در مورد نفوس اقوام کشور توسط مراجع مختلف صورت گرفته است. یکی از راه‌های تخمین تقریبی نفوس اقوام استفاده از احصایه‌های نفوس دهات و ولسوالی‌ها و تخمین درصدی ترکیب نفوس مسکون اقوام به تفکیک ولسوالی‌ها بوده که بر اساس آن می‌توان نفوس اقوام ولایات و کشور را تخمین نمود.

اولین کسیکه برای بار اول به تخمین نفوس اقوام افغانستان دست زد مونت ستوارت الفنستون انگلیسی در سال ۱۸۰۹ میلادی بود. موصوف و تیم معینی تحقیقاتی او بر اساس تخمین وسطی نفوس مناطق مختلف در فی کیلومتر مربع و با در نظر داشت ترکیب قومی مناطق مذکور؛ نفوس اقوام تحت حاکمیت دولت افغانستان را در کتاب خود تخمین و درج می‌کند. (الفنستون، گزارش سلطنت کابل و ملحقات آن در هندوستان، تارتاری و فارس). جدول ذیل عکس صفحه ۱۱۴ کتاب مذکور است:

hundred to the square mile, was allowed to any large tract except Cashmeer, and sometimes (as in the whole country of the Hazzaurehs) only eight souls were allowed to the square mile.

The different nations who inhabit the kingdom of Caubul were supposed to contribute to the population in the following proportions :—

Afghauns	4,300,000
* Beloches	1,000,000
* Tartars of all descriptions.	1,200,000
Persians (including Tadjiks).	1,500,000
Indians (Cashmeerees, Juts, &c.)	5,700,000
Miscellaneous tribes	300,000

طوریکه می بینیم ارقام فوق ترکیب قومی نفوس مناطق تحت حاکمیت دولت افغان را در سال های (۱۸۰۹-۱۸۱۰) هنگام سفر الفنستون و هیات تحقیقاتی و تشریفاتی ۲۰۰ نفره او به افغانستان نشان می دهد. هرگاه با استفاده از این معلومات بکوشیم ترکیب قومی نفوس افغانستان را در سال ۱۸۱۰ (زمان سفر دیورند به افغانستان) با نفوس سرحدات بعد از معاهده دیورند تخمین و مقایسه کنیم جدول آتی بدست خواهد آمد:

تخمین نفوس اقوام افغانستان توسط مونتستورات الفنستون سال ۱۸۱۰ م

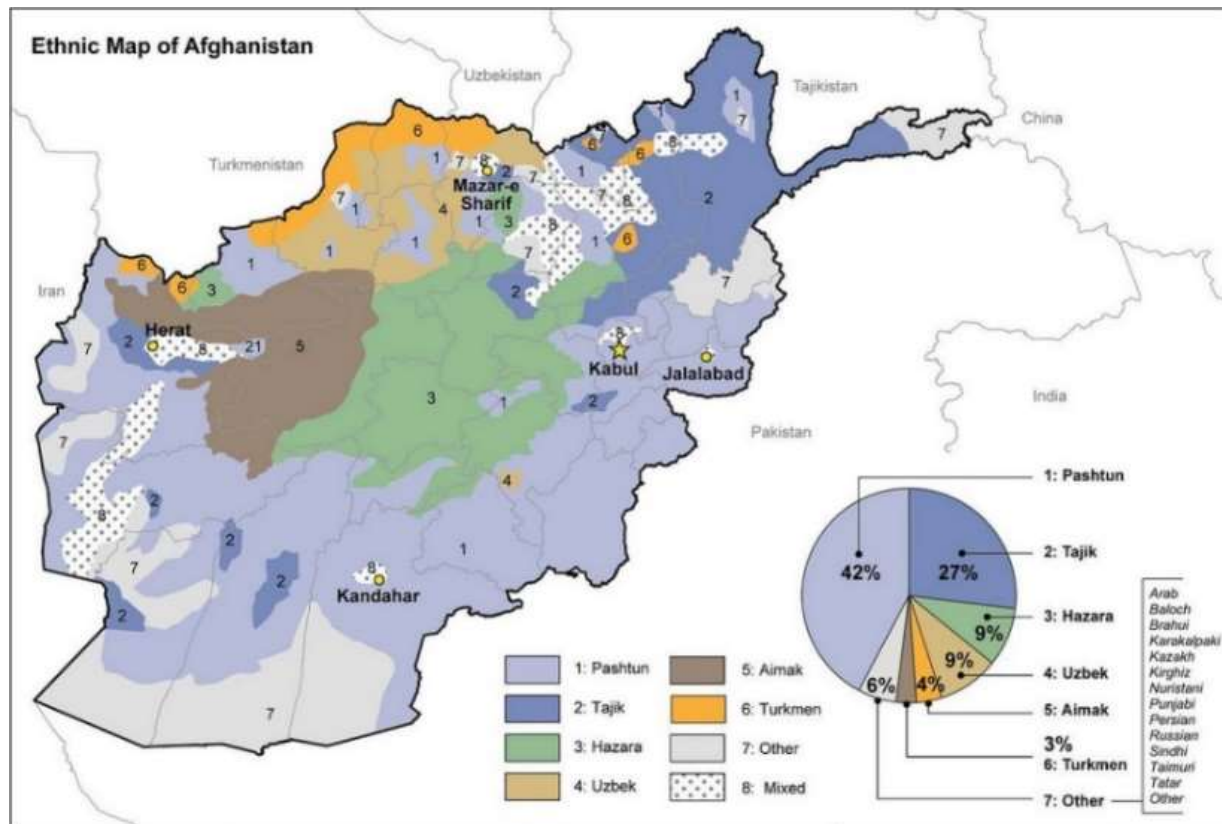
تخمین نفوس مطابق سرحدات سال ۱۸۱۰ (الفنستون)		تخمین نفوس سال ۱۸۱۰ بعد از خط دیورند (خالدی)		اقوام
تعداد (نفر)	فیصدی (%)	تعداد (نفر)	فیصدی (%)	
۰۰۰,۳۰۰,۴	۳۱,۲	۰۰۰,۱۵۰,۲	۴۳,۷	پشتونها
۰۰۰,۰۰۰,۱	۷,۲	۰۰۰,۱۲۵	۲,۵	بلوچها
۰۰۰,۲۰۰,۱	۸,۷	۰۰۰,۲۰۰,۱	۲۴,۴	تاتارها (تمام اقوام ترکتبار به شمول هزارهها)

۰۰۰,۳۰۰,۱	۹,۴	۰۰۰,۳۰۰,۱	۲۶,۴	فارس‌ها (به شمول تاجیک‌ها)
۰۰۰,۷۰۰,۵	۴۱,۳	۰	۰	هندی‌ها (کشمیری‌ها، جت‌ها، متفرقه ...)
۰۰۰,۳۰۰	۲,۲	۰۰۰,۱۵۰	۳	اقوام متفرقه
۰۰۰,۸۰۰,۱۳	۱۰۰	۰۰۰,۹۲۵,۴	۱۰۰	مجموع

باتوجه به آن که در سرشماری سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹) مجموع نفوس کشور ۱۴,۵ میلیون نفر تخمین گردید (مسکون ۱۳ میلیون، کوچی ۱,۵ میلیون) تعداد تخمینی نفوس در سال ۱۸۱۰م مطابق جدول فوق که بالغ بر ۴,۹ میلیون نفر را نشان می دهد یک تخمین قابل دقت و قریب به یقین معلوم می گردد. برای آنکه بر اساس این سنجش‌ها در فاصله ۱۶۹ سال که از سفر الفنستون می گذرد میزان متوسط رشد سالانه نفوس در حدود ۰,۶۷ درصد بوده است. این میزان با نرخ متوسط رشد نفوس هندوستان در سال‌های ۱۸۰۰ تا سال ۱۹۰۱ که ۰,۴۶ درصد بوده و از ۱۸۰۰ تا ۲۰۱۱ بطور متوسط ۰/۸۵ درصد تخمین شده (حد متوسط این دو فیصدی معادل ۰/۶۶ درصد است) قابل مقایسه میباشد. (مقایسه تاریخ هندوستان و اندونیزیا، مجموعه مقالات، بلوس و ان، نیویارک ۱۹۷۸، ص ۲).

در سال‌های اخیر موسسات بین‌المللی نقشه‌های ترکیب نفوس قومی کشور را نشر کرده اند. از آن جمله نقشه ۲ ترکیب قومی نفوس افغانستان و توزیع جغرافیایی اقوام توسط اداره مرکزی استخبارات امریکا (سی آی آی) و اداره مرکزی استخبارات جغرافیایی امریکا نشر شده است.

بر اساس تخمین‌های فوق اداره مرکزی استخبارات امریکا (سی آی آی) و اداره مرکزی استخبارات جغرافیایی امریکا ترکیب قومی نفوس افغانستان از قرار آتی می باشد: پشتون ۴۲ درصد، تاجیک ۲۷ درصد، هزاره ۹ درصد، اوزبیک ۹ درصد، ایماق ۴ درصد، ترکمن ۳ درصد، سایر اقوام جمعاً ۷ درصد نفوس افغانستان را تشکیل می دهند.

Source: GAO analysis of Central Intelligence Agency and National Geospatial-Intelligence Agency data; National Geospatial-Intelligence Agency and Map Resources (maps).

نقشه ترکیب قومی نفوس افغانستان و توزیع جغرافیایی اقوام

توسط اداره مرکزی استخبارات امریکا (سی آی آی) و اداره مرکزی استخبارات جغرافیایی امریکا

پایان قسمت دوم